

Prietena mea genială / 나의 눈부신 친구 / My Brilliant Friend

Artiști: Irina Botea-Bucan & Jon Dean, Choi Yun, Lena Constante, Jang Pa, kinema ikon, Elena Haschke Marinescu, Nho Wonhee, Ada Pistiner

Curatori: Seolhui Lee & Anca Mihuleț

20.09.-19.10.2024

Prietena mea genială este un proiect născut din prietenia curatorială dintre Seolhui Lee și Anca Mihuleț. Cele două curatoare s-au cunoscut în 2019 în timp ce lucrau în paralel pentru Bienala de la Busan și, respectiv, Bienala de la Singapore, încercând să rezolve misterul din jurul unei lucrări video a artistului româno-cubanez Sandu Darie. Conversațiile și schimburile lor curatoriale s-au extins în ultimii ani, comparațiile dintre România și Coreea de Sud devenind preponderente. Între timp, Seolhui a vizitat România de două ori, dezvoltând un interes puternic pentru post-conceptualism și arhitectura locală.

Reunind peste zece artiști din România și Coreea de Sud, expoziția se învârtă în jurul istoriei similare a vieții domestice și comunitare din cele două țări; influențate de procesele actuale de restaurare socială și politică, discuția și cercetarea reflectă printre altele modul în care percepția asupra femeii a fost modelată de contextele interculturale diferite. Prezentând artiști din perioade istorice diferite, proiectul explorează pe de o parte sistemele de reprezentare ale femeilor la nivelul culturii vizuale, iar pe de altă parte, contextualizează narațiuni și istorii personale relevante pentru conturarea ideii de familie și comunitate în sud-estul Europei și estul Asiei. Conținutul vizual al proiectului gravitează în jurul conceptului de *casă*: oameni, obiecte, situații care se află în starea de a intra, a ieși sau a popula interioarele familiare. Spațiile descrise de artiștii invitați sunt spații fragile, însă articulate și bazate pe relații apropiate între persoane care fac parte din aceeași familie sau din comunități restrânse.

Titlul expoziției, identic cu cel al bine-cunoscutului roman al Elenei Ferrante publicat în 2011, reprezintă un cod care poate fi folosit pentru a pătrunde procesul de construire a proiectului, deși expoziția nu conține nicio referință la subiectul cărții. Artiștii selectați trasează un posibil cadru pentru perspective artistice care combină o stare de familiaritate și sentimente de apartenență, cu grija pentru o situație și momente inerente de tensiune. Proiectele prezentate în expoziție vorbesc despre viața cotidiană a artiștilor și a oamenilor din jurul lor la fel de mult cum vorbesc despre visele, amintirile și posibilitățile unei generații.

Într-un interviu, Lena Constante povestea cum mama ei obișnuia să-i spună „Tot răul e spre bine”. După ce a ispășit cei doisprezece ani în închisoare, se întreba cum s-ar putea ca acea perioadă întunecată să se transforme vreodată în ceva bun. Apoi a început să lucreze la tapiseriile sale monumentale și a realizat cum toate energiile negative pot fi canalizate înspre ceva frumos; stând în genunchi ore în șir, Lena Constante își compunea tapiseriile din sute de bucăți de materiale decupate și potrivite cu grijă. În 1976, Muzeul Țării Crișurilor din Oradea a organizat o expoziție cu tapiseriile sale, în continuarea celei din 1974, când lucrările Lenei Constante au fost prezentate la Galeria Orizont din București. Tapiseriile au fost primite cu sentimente contradictorii, deoarece mulți critici conservatori au considerat că artista a distrus patrimoniul național prin tăierea cămășilor tradiționale vechi. Un articol publicat în iulie 1976 în revista Familia a inclus mărturia interesantă a Cosanei Vinca, o țărăncă din satul Pădureni, județul Hunedoara; aceasta menționa că

„tot satu știe, pînă și cel mai bătrîn bărbat, că noi v-am dat numai ce lepădăm, adecă ce am avut mai rău, mai rupt, ce am fi aruncat”. Identitatea clar specificată a țărâncii și acordul (nescris) care a existat între Lena Constante și comunitatea din Pădureni reprezintă o caracteristică a întregii activități a creatoarei, care a combinat cercetarea antropologică etică cu discursul imaginativ. În expoziție, vom prezenta o tapiserie din colecția Muzeului Național al Țăranului Român din București, care nu a mai fost expusă pînă acum.

Lucrările lui Nho Wonhee sunt recunoscute ca o documentare vizuală și un comentariu asupra societății, transpunând perspectiva ei critică asupra stării actuale a artei. În calitate de membru fondator al „Reality and Utterance” [Realitate și rostire], un colectiv cu discursul și estetica specifice artei Minjung, mișcare apărută în anii 1980 în Coreea de Sud, artista a avut ca obiectiv continuarea practicii sale în strînsă legătură cu contextul imediat, din dorința de a descoperi și a defini impactul artei în societate. Pentru Nho, picturile sunt o fereastră către viața de zi cu zi, o platformă unde evenimentele ascunse și reprimite ies la lumină. Ea prezintă imagini ale orașului și ale vieții cotidiene pe pânză, construind în același timp un limbaj unic al Realismului din Coreea de Sud.

Un grup de tineri așezați în jurul unei mese mici de cafea, bînd bere și ascultând radioul marca Sanyo, rufe agățate în mijlocul unei camere, oglinzi și camere de filmat poziționate în colțurile spațiilor, copii jucându-se în timp ce adulții se ocupau de probleme serioase sunt doar câteva dintre imaginile elaborate cu multă atenție pentru o suită de filme produse sau centrate pe artiste active în cadrul grupului kinema ikon – Monica Trifu, Marcela Munteanu, Roxana Cherecheș și Liliana Trandabur. Pe de altă parte, în filmul lui Valentin Constantin, *Gros plan de zi*, personajul central este poeta Ligia Holuță, care între 1991 și 1992 a coordonat revista *Conversația*, editată de kinema ikon. Pe lângă maniera experimentală abordată pentru realizarea cadrelor și care, în consecință, a influențat filmarea, montajul final al imaginilor contribuie la conturarea unui punct de vedere neașteptat asupra vieții dintr-o comunitate creativă în România anilor 1980.

Irina Botea-Bucan și Jon Dean colaborează ca duo artistic de peste unsprezece ani; fiecare dintre ei a petrecut mai bine de treizeci de ani lucrând în comunități diverse, contestând producția dominantă și hegemonică a cunoașterii. În ultimii ani, ei au pregătit și dezvoltat marea parte a proiectelor la casa lor din Rădești, un sat din județul Argeș, care funcționează într-o oarecare măsură ca o reședință pentru agenți culturali și un laborator de idei în dialog cu grădina. În 2019, Irina și Jon au fost selectați pentru o reședință artistică la NTU Centre for Contemporary Art din Singapore; cercetarea lor a explorat infrastructura complexă și omniprezentă a centrelor comunitare din Singapore. Împrietenindu-se cu regizorul de film singaporez Yeo Siew Hua și cu tatăl său, artiștii au documentat procesul de proiectare a centrelor comunitare și au răspuns schimbării rolului acestor organizații în orașul-stat. Filmul realizat în acea perioadă – *CCs* – va fi prezentat pentru prima dată în România, creând un punct de referință comparativ între instituții similare aflate în contexte politice diferite.

Atenția acordată gesturilor sau acțiunilor minore, alimentelor și actului de a mânca, țesăturilor decorative sau interiorului restaurantelor și magazinelor sunt doar câteva dintre caracteristicile care fac din singurul lungmetraj al Adei Pistiner, *Stop cadru la masă*, o producție relevantă și unică pentru avangarda cinematografică românească. Lansat în 1980, filmul urmărește povestea arhitectului Filip Halunga, interpretat de actorul rus Aleksandr Kalyagin, care își părăsește familia

pentru o poveste de dragoste efemeră cu o proiectantă nonconformistă. Paralel cu narațiunea, regizoarea urmărește transformarea fizică și mentală a soției, Clara, interpretată de Dorina Lazăr, și a iubitei, Nușa Predescu, interpretată de Anda Călugăreanu. Fluctuațiile stărilor lor emoționale conferă poveștii consistență și dramă, în timp ce personajul masculin, Filip, se află într-o stare suspendată, contradictorie chiar, prins între un sentiment de îndoială constantă și o relaxare uneori inexplicabilă.

Pe teritoriul culturii populare contemporane explorat de Choi Yun, realitatea cotidiană pare să fie direct legată de o lume de vis, având un caracter familiar, dar în același timp dificil de explicat în cuvinte. Cele mai multe dintre elementele care compun lucrările sale pot fi descrise ca fiind populare, fără însă a însemna că sunt apreciate pe scară largă de public. Ele nu oferă urme vii ale vieții nici amintiri ale unui trecut care a fost redezvoltat ca destinație turistică. Lucrările au o anumită vulgaritate în sensul că aparțin maselor ne semnificative, cu elemente atât de asemănătoare cu clișeele încât nimeni nu dorește să le privească prea mult.

Jang Pa se poziționează dincolo de propria sa identitate individuală ca femeie și observatoare a mediului din jurul său pentru a experimenta cu întrebări și direcții care apar la granița dintre masculin, feminin, sine și ceilalți. Pornind de la interogarea posibilității unei iubiri și înțelegeri autentice pentru altcineva din seria *Lady-X* (2015), lucrările sale încearcă să se desprindă de perspectivele existente asupra feminității și să inspire abordări și atitudini diferite. Recent, Jang s-a concentrat pe recompunerea unor imagini de referință din istoria artei pentru a materializa percutant teoriile ei vizavi de feminitate, cum ar fi cele din seria *Flat Hole* (2022).

Interviurile și mărturiile Elenei Marinescu descriu o practică dedicată creării unui echilibru între concept și materie, între arta populară și cea cultă, chestionând adesea rolul artistului și al producției artistice. Încă din anii 1970, Elena Marinescu s-a preocupat de încorporarea de materiale noi în lucrările sale, încercând să se delimiteze de mijloacele tradiționale de exprimare; pentru artistă, lucrul cu textilele era o modalitate de a îmbina viața domestică și tradiția cu o formă de muncă sculpturală, căutând constant modalități de a reconverti spațiile în care lucra. Chiar și din punct de vedere cromatic, ea încerca să intervină cât mai puțin asupra texturii firului, alegând o paletă restrânsă de culori naturale. În cadrul expoziției, vom prezenta lucrarea *Brâiele cerului*, care, alături de *Brâiele gândului* și *Brâiele pământului*, face parte din trilogia dedicată brâului tradițional românesc, un element important de vestimentație, purtat de țărani atât în zilele de muncă, cât și în cele de sărbătoare. Referindu-se la *Brâiele cerului*, Elena Marinescu a evitat să numească structura, executată în tehnica haute-lice, tapiserie; a preferat să fie percepută ca o „lucrare tridimensională spațială” dedicată țăranilor care au nevoie de binecuvântarea cerului în activitățile lor.

Expoziția este construită pe principii de cauzalitate și confruntare, deși își propune să fie confortabilă și să stabilească o legătură apropiată cu spectatorul. Există un echilibru între epocile istorice și locurile în care este plasată fiecare lucrare, în timp ce un fir invizibil creează legături între perioada Războiului din Coreea și comunism sau între colonizare și eliberarea corpului.

Mulțumiri speciale pentru Horia și Tudor Marinescu care au mediat înțelegerea operei mamei lor, Elena Marinescu.

Curatoare:

Seolhui Lee (n. 1987, trăiește și lucrează în Coreea de Sud și Danemarca) este director artistic, alături de Jacob Fabricius, al Pavilionului Coreean la ediția din 2024 a Bienalei de la Veneția și curator la Kunsthal Aarhus din Danemarca (2023-prezent). Anterior a fost coordonatoarea echipei de producție a Bienalei de la Busan 2020, a fost curator la Muzeul de Artă din Seul (2018–2019) și a lucrat pentru Muzeul Național de Artă Modernă și Contemporană din Seul (2012–2013). Lee a fost profesor adjunct la Universitatea Națională de Arte din Coreea (2019-2022).

Anca Mihuleț a fost unul dintre curatorii ediției din 2019 a Bienalei de la Singapore. În 2021, Anca Mihuleț a curatoriat expoziția Cronicile viitorilor supereroi la Kunsthalle Bega în Timișoara; cea de-a doua ediție a expoziției a fost prezentată în 2023 la Muzeul Național de Artă Contemporană din București. La ora actuală, co-curatoriază împreună cu Irena Bekić proiectul de cercetare al artistei Andreja Kulunčić, *You Betrayed the Party Just When You Should Have Helped It*, care a fost expus la Muzeul de Artă Modernă și Contemporană din Rijeka (2022) și la Muzeul Vargas din Manila (2023). În acest an va curatori expoziția *Ghost Dancer* la Art Pavilion în Zagreb.

Artiști:

Irina Botea Bucan a dezvoltat un cadru metodologic simbiotic artist-educator-cercetător care provoacă ideile socio-politice dominante și pune accent pe capacitatea de acțiune și decizie umană și non-umană. A participat la bienalele de la Veneția, Praga și Gwangju și a expus la Centrul Pompidou, Jeu de Paume, Kunsthalle Winterthur și Reina Sofia. A primit premii, inclusiv Silver Award la Impakt Film Festival și International Residence la Recollets, Paris. Colaborează cu Jon Dean din 2013, predă la School of the Art Institute of Chicago și urmează un doctorat la Goldsmiths University cu titlul „Reimaginarea caselor de cultură”.

Jon Dean este activ de peste treizeci de ani în domeniile suprapuse ale artelor participative și ale educației pentru adulți centrate pe comunitate. În cariera sa profesională diversă și extinsă, Jon a dezvoltat și implementat proiecte artistice comunitare și de învățare prin experiență, alături de programe culturale în Marea Britanie, România și nu numai... în centrul acestor activități variate, Jon a încorporat constant ideea că artele comunitare sunt o metodologie estetică bazată pe strategii diferențiate și negociate menite să plaseze participanții în centrul expresiei creative și al producției artistice. În cele din urmă, un proces de implicare personală, socială și critică, structurat pentru a crea o democrație culturală vie. Lucrează în colaborare cu Irina Bucan, iar proiectele sale au fost prezentate la Fundata (Proiectul România Remarcabilă), Timișoara, București (Rezidența 9, Arthub, Salonul de Proiecte), NTU, CCA Singapore, La Kunsthalle Mulhouse Le Monument, etc. Împreună cu Irina, este co-creatorul rezidenței Casa Rădești.

Choi Yun (n. 1989, trăiește și lucrează în Coreea de Sud) a absolvit Universitatea Națională de Artă din Coreea. Lucrările ei au fost expuse la nivel internațional în cadrul unor expoziții personale desfășurate la CALM - Centre d'Art La Meute (2023, Lausanne), LUX (2022, Londra), Doosan Gallery (2020, New York), etc., precum și în contextul unor expoziții de grup precum Bienala de la Busan (2024, 2018) sau proiectele desfășurate la Muzeul Național de Artă Modernă și Contemporană (2021, Seul). Lucrările lui Choi au fost achiziționate de Muzeul de Artă al orașului Seul, Muzeul de Artă Seo-Seul și Muzeul de Artă Contemporană din Busan.

Lena Constante (18 iunie 1909, București – 2 noiembrie 2005, București) a fost o personalitate importantă a vieții culturale românești pentru aproape un secol. În timpul studiilor universitare de la Școala de Arte Frumoase din București l-a avut profesor pe Dimitrie Gusti; interesată de aspectele profunde ale artei populare, mai ales de iconografie, Lena Constante s-a alăturat echipei formată din discipoli ai școlii sociologice condusă de Dimitrie Gusti, printre care se numărau Henri Stahl, Mircea Vulcănescu, Harry Brauner sau Xenia Costaforu. Pe lângă cercetarea antropologică asiduă și documentare, Lena Constante a realizat o producție consistentă de schițe, acuarele, ilustrație de carte și afișe. Interesată de scenografie, artista s-a implicat în fondarea la București a teatrului de marionete, care devine în 1949 Teatrul Țândărică unde a colaborat cu Elena Pătrășcanu. Prietenia cu familia Pătrășcanu a dus la arestarea ei și a lui Harry Brauner (1908 – 1988), folclorist renumit și fratele lui Victor Brauner, cu care se va căsători în 1963, după ieșirea din închisoare. Procesul s-a derulat în mare secret în 1954 (după propriile-i mărturii, procesul a durat șase zile și ancheta cinci ani). A stat în detenție la închisoarea pentru femei de la Miercurea Ciuc, la Malmaison, Dumbrăveni și Rahova. A fost eliberată în 1962 și reabilitată în 1968. După ieșirea din închisoare, Lenei Constante nu i-a fost îngăduit să își expună producțiile artistice. A început să lucreze la tapiseriile realizate din bucăți de ii și țesături obținute de la țărani pe care i-a cunoscut în timpul cercetării de teren pornind de la ideea că producția de artă decorativă îi va îngădui să expună din nou.

Jang Pa (n. 1981, trăiește și lucrează în Coreea de Sud) este licențiată în pictură și estetică; a obținut masteratul în pictură de la Universitatea Națională din Seul. A susținut expoziții personale la Humor Garmgot (2023, Seul), KICHE (2022, Seul), Doosan Gallery (2017, New York), etc., alături de participarea în expoziții de grup la Art Space Pool (2019, Seul), Culture Station Seoul 284 (2018), Muzeul de Artă din Seul (2015), printre altele. Lucrările lui Jang se află în colecțiile Muzeului de Artă al orașului Seul, a Muzeului de Artă al Universității Naționale din Seul și a Băncii de Artă a Guvernului operată de Muzeul Național de Artă Modernă și Contemporană din Seul.

kinema ikon – atelier multimedia – a fost înființat în 1970 de George Săbău. În cei peste 50 de ani, kinema ikon a realizat filme experimentale pe peliculă de 16 mm, filme în format digital, instalații video și hibride, cd-rom interactiv și net.art, instalații hypermedia, experimente ludice care includ tehnologii emergente (NFT, IoT, print 3D, apps). Toate suporturile folosite de kinema ikon au devenit în timp depășite, preocuparea constantă a grupului fiind menținerea lucrărilor într-un format accesibil momentului actual.

Elena Haschke-Marinescu (26 octombrie 1936 – 10 octombrie 2000) s-a născut la Galați în familia inginerului textil german Josef Anton Haschke și a Mariei Haschke; activitatea tatălui său și spiritul inovator al acestuia i-au influențat practica viitoare. Între 1955 și 1961 a studiat la Institutul Național de Artă Plastică „Nicolae Grigorescu” din București, iar în 1974 își continuă studiile la Universitatea de Arte Aplicate de la Viena. În prima perioadă de creație a fost interesată de imprimeurile textile și designul vestimentar, sursa principală de inspirație fiind natura, motiv pentru care elementele de design dezvoltate de artistă conțineau forme organice, alături de motive florale și animaliere. Călătoriile de documentare din Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, Republica Federală Germană și URSS, interesul față de tapiseria medievală franceză, la care s-a adăugat și afinitatea pentru obiceiurile populare românești au contribuit la percepția non-ierarhică și experimentală asupra producției sale artistice, după cum se remarcă în critica vremii. A expus la marile expoziții și saloane de artă decorativă din Europa, primind distincții la ediția a II-a a Quadriennalei Internaționale de Artă Decorativă de la Erfurt, Germania (1978) și la Triennale de Tapisserie de la Tournai, Belgia (1993). Elena Marinescu a folosit tehnica haute-lisse și metode tradiționale de țesut (pe gherghef sau război) preferând materialele comune textilelor vernaculare. În 1984, artista realizează tapiseria sculpturală care o va consacra, *Metamorfoza*, aflată la ora actuală în colecția Muzeului de Artă din Bacău. De-a lungul carierei sale, Elena Marinescu a susținut mai multe expoziții personale, dintre care le amintim pe cele din 1974 de la Galeria Simeza din București; din 1975 de la Palais Pálffy din Viena și de la Galerie Stadthaus din Klagenfurt; din 1976 de la Muzeul de Artă Vizuală din Galați (împreună cu sculptorul George Apostu); din 1977 de la Galeria Dansk-Design din Köln sau din 1995 de la Muzeul de Artă și Etnografie din Bacău. Ultima sa expoziție personală are loc în 1996 la Institutul Cultural Român din New York. Tapiseriile sale au fost incluse în numeroase expoziții de grup, dintre care menționăm: Triennalea artelor decorative, Sala Dalles, București (1973, 1976); Salonul Artelor Decorative, Muzeul Colectiilor de Artă (1979); Quadriennalea artelor decorative, Sala Dalles, București (1980, 1984, 1988) sau Prima ediție a Triennalei de tapisserie din România, Palatul Parlamentului, București (1994). Lucrările Elenei Marinescu pot fi văzute la Muzeul Colectiilor de Artă din București, Muzeul de Arte Vizuale din Galați, Muzeul de Artă din Bacău sau la Muzeul Național al Bucovinei din Suceava.

Nho Wonhee (n. 1948, trăiește și lucrează în Coreea de Sud) a absolvit cursurile departamentului de pictură al Universității Naționale din Seul, iar între 1982 și 2013 a lucrat ca profesor la Universitatea Dong-Eui din Busan. Nho a deschis recent o expoziție personală la Muzeul Park Soo Keun din Yanggu, în conjuncție cu acordarea unui premiu artistic de către aceeași instituție. Lucrările ei au fost expuse în numeroase muzee și bienale și, de asemenea, au fost colecționate de Muzeul Național de Artă Modernă și Contemporană din Seul, Muzeul de Artă al orașului Seul, Muzeul de Artă din Busan și Muzeul de Artă Modernă Gyeonggi, etc.

Ada Pistiner s-a născut la Iași în 1938. După terminarea studiilor Facultății de Filologie de la Universitatea din București, se angajează ca documentarist la Arhiva Națională de Filme; din 1963 lucrează ca redactor la Studioul Alexandru Sahia. În anul 1968, Ada Pistiner absolvă cursurile de regie de film ale Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică, avându-i ca profesori pe Mircea Drăgan și pe Iulian Mihu; regizoarea a declarat ulterior că în institut nu exista cenzură, iar mama ei a fost șeful de producție pentru filmele sale. Din acea perioadă, unul dintre filmele experimentale de referință rămâne Dictatorul și supusul său, cu un scenariu scris de Pistiner având la bază o schiță de Romulus Vulpescu. După terminarea facultății, Ada Pistiner își continuă activitatea la Studioul Alexandru Sahia în calitate de regizor de film documentar. Începând cu anul 1970, realizează documentare utilitare scurte – filme de protecția muncii, publicitare, cu conținut tehnic sau cultural. Cinematografia, modul de producție, viziunea și preocuparea față de detalii fac din aceste filme adevărate documente ale vieții într-o societate plină de contradicții; cu o atenție și sensibilitate deosebite, Ada Pistiner a surprins aspecte care nu au fost înregistrate de documentariștii vremii, inedită fiind conexiunea dintre interiorizarea emoțiilor personajelor, arhitectură și cadrele naturale. Filmele documentare cu aer democratic – O echipă de tineri...și ceilalți, Un cămin cultural, Și..., Aritmetică realistă la Seini – câștigă în perioada 1977-1981 premiul Asociației Cineaștilor din România (ACIN). Filmul de lung-metraj, Stop-cadru la masă, realizat în 1979 câștigă în anul următor premiul Opera prima oferit de ACIN și premiul pentru montaj acordat Mariei Neagu. În 1986, Ada Pistiner emigrează în Israel, urmând ca după Revoluție să se întoarcă în România, unde va realiza o nouă serie de documentare pentru Studioul Sahia: Un an ceva mai lung (1991), Protecția cui? (1992), alături de două filmări pe video: Performance (1994) și Contemporani în București (1995).

Proiectul *Prietena mea genială* este co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național. Conținutul și rezultatul proiectului sunt responsabilitatea exclusivă a beneficiarului și nu reflectă neapărat punctul de vedere al AFCN.

Eveniment organizat cu sprijinul DACIN SARA.

Coordonator: ARAC

Parteneri: Muzeul Național al Țăranului Român, Revista Arta, LG România.

